

به نام خدا

اثرات گردشگری: پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها

دکتر مصطفی قدمی

(عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران)

محمد غلامیان بایی

انتشارات مهکامه

۱۳۹۳

سرشناسه	قدیمی، مصطفی، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	اثرات گردشگری: پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها / مصطفی قدیمی، محمد غلامیان بایی.
مشخصات نشر	تهران: مهکامه، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۰۸ ص.
شابک	978-600-7127-17-9
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	واژه‌نامه - کتابنامه.
موضوع	گردشگری
موضوع	گردشگری -- جنبه‌های جامعه‌شناختی
موضوع	گردشگری -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع	گردشگری -- جنبه‌های اجتماعی
شناسه افزوده	غلامیان بایی، محمد
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ ف ۴ ۱۵۵ / آ ۱
رده بندی دیویی	۳۲۸ / ۴۷۹۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۴۵۶۹۵۶

نام کتاب: اثرات گردشگری، پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها

مولفین: دکتر مصطفی قدیمی - محمد غلامیان بایی

ویراستار: جعفر بایپیشه

ناشر: مهکامه

صفحه‌آرایی: توکلی

چاپ و صحافی: اصلانی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۳

تیراژ: ۵۰۰

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

شماره شابک: ۹-۱۷-۷۱۲۷-۶۰۰-۹۷۸

مراکز پخش: ۱- تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، ترسیده به لبافی نژاد، کوچه انوری، پلاک

طبقه دوم، نشر و پخش مهکامه، تلفن: ۶۶۴۹۷۰۵۰-۶۶۴۸۸۲۰۳ فکس: ۴۹۵۷۶۴

۲- تهران، میدان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و اردیبهشت، کتاب‌فروشی آگاه

تلفن: ۶۶۴۶۷۳۲۳ - ۶۶۴۶۰۹۳۲

فروش الکترونیکی: Email: en-mahkame@yahoo.com

نمایندگی‌های شهرستان:

۱- مشهد: کتابفروشی درخشش، تلفن: ۲۲۵۱۹۲۳ (۰۵۱۱)

۲- شیراز: کتابفروشی خوارزمی، تلفن: ۶۴۷۳۷۸۱ (۰۷۱۱)

۳- رشت: کتابفروشی وارسته، تلفن: ۳۲۳۲۶۴۴ (۰۱۳۱)

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	فصل اول - اثرات گردشگری با تاکید بر اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی
۱۴	مقدمه
۱۹	متغیرهای مهم در بررسی اثرات گردشگری
۲۰	اثرات اقتصادی گردشگری
۲۱	اشتغال
۲۳	منافع حاصل از گردشگری برای تجارت محلی و بهبود استاندارد زندگی
۲۴	توزیع ثروت و توسعه همگون مثبت
۲۵	هزینه زندگی
۲۶	پدیده نشت و تئوری وابستگی
۳۲	اندازه‌گیری اثرات اقتصادی گردشگری
۳۳	اندازه‌گیری اثرات اقتصادی محلی گردشگری
۳۵	ضریب تکاثری گردشگری
۳۸	اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری
۴۴	عوامل تاثیرگذار بر اثرات اجتماعی فرهنگی
۴۵	گردشگری و جرائم
۴۷	ازدحام
۴۸	خدمات محلی
۴۹	کالایی شدن مقصد
۴۹	گردشگری و سلامت
۵۱	واکنش جامعه محلی به گردشگری

۵۵	اثرات فرهنگی گردشگری
۵۵	نظریه وابستگی فرهنگی
۵۶	فرهنگ محلی
۵۹	حس و هویت مکانی
۶۰	تبادلات فرهنگی ما بین ساکنان و گردشگران
۶۱	اثرات سیاسی گردشگری
۶۲	مروری بر اهم نتایج سایر تحقیقات مرتبط به اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری
۶۵	اثرات جامعه محلی بر گردشگران
۶۶	اثرات محیطی گردشگری
۷۹	اثرات گردشگری بر نواحی کوهستانی
۷۹	اثرات گردشگری بر تالاب‌ها
۸۰	اثرات گردشگری بر سرزمین‌های خشک و نیمه خشک
۸۰	اثرات گردشگری بر امنیه تاریخی
۸۱	اثرات تغییرات جهانی آب و هوا بر فعالیت‌های گردشگری
۸۵	کاربری زمین و گردشگری
۸۵	مفهوم و اهمیت کاربری زمین و دیدگاه‌های مربوطه
۹۱	رابطه کاربری زمین و گردشگری
۹۳	کشاورزی و گردشگری
۹۷	رابطه مکمل گردشگری و کشاورزی
۹۸	اثرات زیست محیطی گردشگری در کشورهای در حال توسعه
۱۰۱	جمع بندی

فصل دوم - چارچوب‌های مفهومی در ارزیابی اثرات گردشگری ۱۰۳

۱۰۴	مقدمه
۱۰۴	چارچوب توسعه پایدار گردشگری
۱۰۴	تاریخچه توسعه پایدار
۱۰۶	مفهوم توسعه پایدار
۱۰۹	توسعه پایدار گردشگری
۱۰۹	تاریخچه شکل‌گیری گردشگری پایدار
۱۱۱	مفهوم شناسی توسعه پایدار گردشگری
۱۱۴	عناصر و موضوعات کلیدی گردشگری پایدار
۱۱۵	اهداف گردشگری پایدار

۱۱۶	ابعاد گردشگری پایدار
۱۲۳	شاخص‌ها و اهمیت آن در توسعه پایدار گردشگری
۱۲۷	نگرش جامعه محلی نسبت به گردشگری
۱۲۹	نگرش مردم و تئوری مبادله اجتماعی
۱۳۰	ظرفیت تحمل حوزه مقصد گردشگری
۱۳۴	محدودیت‌های تغییر قابل قبول (LAC)
۱۳۹	جمع بندی
۱۴۳	فصل سوم - اصول و سیاست‌های مدیریت اثرات گردشگری
۱۴۴	مقدمه
۱۴۴	پیروی از فرایند برنامه ریزی گردشگری پایدار
۱۴۶	مشارکت ذینفعان در فرایند تصمیم گیری و توجه به ارزش‌ها
۱۴۷	کنترل محلی در توسعه گردشگری
۱۴۹	سیاست‌های مدیریت اثرات زیست محیطی گردشگری
۱۴۹	سیاست‌های کلان
۱۴۹	سیاست نشان دان ظرفهای غسل
۱۴۹	سیاست پراکنده سازی
۱۵۰	نمونه سیاست پراکنده سازی
۱۵۰	منطقه بندی
۱۵۱	ترغیب و تشویق گردشگری نرم
۱۵۱	ترغیب سیاست‌های سبز
۱۵۱	ایجاد و گسترش امکانات تفریحی / گردشگری در مجاورت مراکز شهری
۱۵۲	ترغیب و گسترش فرهنگ پاک سازی محیط زیست در روزهای تعطیل
۱۵۲	تأمین منابع مالی مدیریت اثر گردشگری
۱۵۳	سیاست‌های خرد
۱۵۳	مدیریت ساختمان بازدیدکنندگان و پایش
۱۵۴	مدیریت بازدیدکنندگان
۱۵۴	ایجاد محدودیت در ورود
۱۵۵	سیاست افزایش قیمت مبالغ ورودی
۱۵۵	مدیریت مکان با تکیه بر نصب تابلوهای راهنما
۱۵۶	مسیرهای پیاده روی و مکان‌های پارک اتومبیل
۱۵۷	کنترل نقاط دسترسی

۱۵۷	توجه به الگوهای در حال تغییر استفاده از فضاهای جذاب
۱۵۸	فراهم سازی زمینه‌های فرآیندهای طبیعی
۱۵۸	مدیریت اثرات اجتماعی گردشگری
۱۶۰	مشارکت مردم محلی در فرایند تصمیم گیری
۱۶۶	آموزش ساکنان و گردشگران
۱۶۷	تکنیک‌های مدیریت اثر گردشگری
۱۶۷	تعیین سطح ظرفیت تحمل
۱۷۱	محدودیت تغییرات قابل قبول
۱۷۴	مدل مدیریت بهینه سازی گردشگری (TOMM)
۱۸۱	واژگان
۱۸۹	منابع و مأخذ

فهرست جداول و اشکال

- جدول (۱) ابعاد مثبت و منفی اثرات گردشگری بر جوامع میزبان ۱۶
- جدول (۲) : واکنش های ساکنان کافس هاربور در برابر گردشگران ۴۱
- جدول (۳) سطوح پذیرش و سازگاری گردشگران با هنجارهای محلی ۴۲
- جدول (۴) اثرات گردشگری بر محیط های طبیعی شهری ۷۰
- جدول (۵) اثرات احتمالی فعالیت گردشگران بر روی محیط زیست ۷۱
- جدول (۶) اثرات زیست محیطی و اکولوژیکی گردشگری بر جزایر اقیانوس آرام ۷۴
- جدول (۷) : جنبه های محتاطانه و حمایتی اثرات گردشگری بر محیط زیست ۷۷
- جدول (۸) اثرات تغییرات آب و هوا، شمول و برآیندهای گردشگری ۸۲
- جدول (۹) : توسعه پایدار و گردشگری: مبانی و اهداف ۱۱۹
- جدول (۱۰) : خطوط راهنما و شاخص ها برای توسعه پایدار گردشگری ۱۲۲
- جدول (۱۱) مراحل سیستم برنامه ریزی ۱۳۷
- جدول (۱۲) : استانداردهای فضایی پیشنهادی برای ظرفیت زیست محیطی ۱۶۸
- جدول (۱۳) : معیارهای ارزیابی، به منظور انتخاب شاخص هایی برای مدل مدیریت بهینه گردشگری در جزیره کانگورو ۱۷۷
- جدول (۱۴) : اهداف مدیریتی و شاخص های بالقوه برای ارزیابی کیفیت محیط زیست در جزیره کانگورو ۱۷۸
- شکل (۱) عواملی که بر روی اثرات اقتصادی گردشگری تاثیر می گذارند ۱۸
- شکل (۲) اثرات اقتصادی گردشگری و نشأت ۲۸
- شکل (۳) : ابعاد رویارویی های جامعه میزبان - گردشگر ۴۳

پیشگفتار

گردشگری به عنوان عاملی بیش ران در بسیاری از کشورهای دارای منابع و یا حتی فاقد آن، همواره به عنوان استراتژی موثر و سبز نسبت به سایر صنایع مورد توجه تصمیم گیران و متخصصان بوده است. در مدح این فعالیت مهم اقتصادی- اجتماعی مقالات و کتب زیادی به انتشار رسیده است که قصد ادامه تاکید بر آن در این گفتار نیست، چرا که اهمیت استراتژیک گردشگری در زمینه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی بر بسیاری از محققان مربوطه روشن است. اما نکته‌ای که حایز اهمیت است، درک واقع بینانه نقش فعالیت گردشگری در تغییرات جامعه و منطقه‌ی میزبان و چگونگی بهینه سازی این نقش در راستای توسعه‌ای درخور و پایدار است. توسعه‌ای که با کمترین اثر منفی، منافع میزبان در بلند مدت را تضمین کند، تجربه‌ای غنی برای گردشگر به همراه داشته باشد و نسبت به منابع طبیعی و انسانی مقصد مسئولانه رفتار نماید. حال مسئولیت سنگین مدیریت و برنامه ریزی مقاصد گردشگری بسیار پیچیده و چند طرفه می‌نماید. در یک طرف جامعه محلی و منابع آن، در طرف دیگر جامعه گردشگر (و انتظارات آن) و در طرف دیگر، با نقشی حساس‌تر مدیران و تصمیم گیران عرصه گردشگری به عنوان هدایت گر و مسئول اصلی آثار و نتایج توسعه فعالیت‌های گردشگری. به نظر می‌رسد الگوی توسعه گردشگری در یک حوزه، آینه تمام نمای ویژگی‌های مدیریت و برنامه ریزی گردشگری در یک کشور باشد.

قبل از هر اقدام در زمینه مدیریت گردشگری، درک واقع بینانه اثرات گردشگری، نقش روشننگری دارد و به واکنش‌های مدیریتی منطقی تری خواهد انجامید. از این رو این کتاب با نگرشی متفاوت و کاربردی، با بهره گیری از کتب و مقالات متعدد از محققان سرشناس جهانی از کشورهای مختلف، به بررسی اثرات گردشگری می‌پردازد. هدف اصلی کتاب مروری بر مجموعه گسترده‌ای از نتایج تحقیقات سایر محققان در زمینه اثرات گردشگری و ارائه چارچوبی برای درک و ارزیابی اثرات گردشگری و در نهایت مروری بر مجموعه راهکارهای اجرایی مدیریت اثر گردشگری در مقاصد می‌باشد. به طوری که در فصل اول، به

مروری بر مهمترین نتایج سایر تحقیقات در زمینه انواع اثرات گردشگری در قالب سه نوع اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، و محیطی توجه می‌شود. در فصل دوم به مهمترین مفاهیم و چارچوب مفهومی که در قالب آن بتوان اثرات گردشگری را مورد تجزیه و تحلیل قرار دارد، مورد تاکید است. به منظور هرچه کاربردی‌تر کردن مطالب در فصل سوم، مجموعه اصول، سیاست و ابزارهای مدیریت اثرات گردشگری (به عنوان راهنمای عملی و تجربی مدیران و برنامه ریزان)، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مجموعه مطالب این کتاب با هدف پوشش دادن موضوعات دروس مرتبط با اثرات و پیامدهای گردشگری و مدیریت اثر تدوین شده است و به دانشجویان رشته‌های جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، مدیریت و برنامه ریزی گردشگری، اکوتوریسم، مدیریت گردشگری، برنامه ریزی محیط زیست، جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روستایی، مطالعه آن توصیه می‌شود.

در پایان لازم می‌دانیم از تمامی همکاران و دوستانی که در تصحیح این نوشتار اینجانب را یاری رسانند، تشکر نماییم. با آگاهی از مجموعه ضعف‌های کتاب، امیدوارم توانسته باشم، گوشه‌ای از توقعات محققان گردشگری در تامین مطالب کاربردی موضوع کتاب را تامین نموده باشم.

مصطفی قدمی

گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه مازندران